

Saraband

Ingmar Bergman, 2003

El retrobament d'un matrimoni després de trenta anys.

L'estat pur de l'angoixa

Després de veure un grapat de les seves pel·lícules, qualsevol pensaria que Ingmar Bergman és un amargat sense remei, però alguns no ens ho creiem pas (o al menys no del tot). I si no, com s'explica que amb vuitanta-vuit anys el més gran dels directors suecs continuï viu i, el que és més sorprenent, que encara faci pel·lícules? El més normal seria que ja s'hagués suïcidat, però ni parlar-ne, ell continua amb la seva, oferint-nos l'amargor que li corrou per dins, disfressada d'obra mestra, per tal de que siguem nosaltres, els espectadors, els qui patim l'angoixa; la mateixa angoixa de la que ell es cura tot fent cinema; una espècie de purga que li serveix per a romandre tranquil, conscient de la seva edat, en una caseta situada en una illa deserta allà a Suècia (estem davant d'un exemple claríssim d'art terapèutic... Però compte, res a veure amb l'art-teràpia postmoderna). Bergman, una vegada més, ens porta i ens fa suportar en

primer pla l'angoixa insuportable de l'ésser humà. Ens trasllada als cingles d'un existencialisme agressiu, punyent i religiós (per molt ateu que se'ns mostri) que enllaça directament amb els textos del filòsof, també nòrdic, Soren Kierkegaard (nom que curiosament significa jardí de l'església, és a dir, cementiri)... Res de càbales lingüístiques ni premisses filosòfiques d'un nihilisme alemany i ben quadrat com el de Heidegger; ni res d'un existencialisme amanerat a la francesa, amb la seva nàusea eloqüent i el no-res polititzable d'un Sartre amb ulleres... No; res de tot això... Allò que ens trobem, a tocar de nassos i perfectament visible, no és sinó la decadència psicològica i psíquica de l'ànima i del cos humà en el seu estat més fàctic, més proper a nosaltres; en l'àmbit de la quotidianitat (és important remarcar, en aquest sentit, que Bergman acostuma a fer servir personatges malalts, ja sigui degut a l'alienació mental o a la neurosi, o bé per

qüestions físiques; recurs que afavoreix l'eixamplament de l'abisme en els ulls de l'espectador... un model d'espectador fidel que, davant dels films de Bergman, sempre actua –paradoxalment–, tot regint-se per una dialèctica de plaer-dolor que li fa gaudir d'un sentiment estètic sublim, al mateix temps que li venen ganes d'engegar a pastar fang a aquest esperit fosc i enclaustrat que violenta i agredeix la seva intimitat mitjançant la fantasmagoria del cinema).

Trenta anys després

Trenta anys després de *Secretos de un matrimonio* (1973), Bergman reprèn la història del matrimoni interpretat per Liv Ullman (ex-dona del mateix Bergman) i Erland Josephson; dos dels millors actors suecs de renom internacional. Així doncs, no només han passat trenta anys en la ficció de *Saraband* (títol que remet a una peça musical amb el seu origen en una dansa per a dos ballarins), sinó que aquest temps també ha

estat viscut pel director i pels protagonistes. La trama fílmica es reprèn quan Marianne, sentint-se molt sola i potser intuïnt la mort que espia, decideix anar a visitar Johan, el seu ex-marit, a qui no ha vist en tots aquests anys. Comença així una narració en la que intervin­dran ben pocs personatges: la antiga parella, el fill de Johan i la neta, que s'han traslladat a viure a prop de l'ancià. Marianne, que esperava trobar-s'ho tot calmat, ben aviat se n'adona de la tensa relació que mantenen Johan i el seu fill, Henrik, després de la mort de la dona de Henrik. Aquesta tensió ens portarà a situacions molt violentes que ens faran recordar alguna de les escenes de *Celebración* del danès Thomas Vinterberg (relacions familiars nòrdiques traumàtiques). En aquest context, Bergman aprofita per a fer ús del seu millor geni i construeix un guió sense intersticis, pul·lidíssim, a on el vertaders protagonistes, com en tota la seva filmografia, són el temps i el silenci. Marianne, que parla a la càmera com si fos la seva consciència, arriba a la vella casa de Johan (mentre sona la música d'un altre Johan, en Sebastian Bach) i només troba el silenci. Un silenci característic de Bergman, un silenci irreal i angoixant ple de tic-tacs de rellotges... De la mateixa manera començava *Gritos y Susurros*, amb so de rellotges de corda, sempre presents com una ombra en les grans cases burgeses en decadència... Com el piano... A tot arreu un piano ple de pols,

desafinat, amb una octava a cada càries... I portes que s'obren o es tanquen amb corrents d'aire que ningú dubtaria en anomenar fantasmes... I de sobte, Marianne que veu a Johan, adormit, com un príncep encantat, com si res no hagués canviat en trenta anys... Una escena congelada... Llavors, Marianne que dubta i es posa a cronometrar la durada d'un minut... Una vegada més, com a *La hora del lobo*, Bergman ens demostra la subjectivitat del temps i com un minut (esperonada la nostra impaciència) pot arribar a ser etern, també gelat, com un vampir que poc a poc mossega i ens arruga, deixant-nos sense sang... Marianne per fi es decideix, i es genera el miracle... Li dona un petó al príncep Johan (conte a la inversa) i Johan desperta del seu somni (però, en aquest cas, potser per a entrar en un malson)... I Johan que es posa llavors a contemplar els paisatges (Bergman sempre rodejat de bons fotògrafs) i comença a recitar un salms que recorda de la infància... Marianne no sabia pas que sabia aquests salms... I és que es tracta de la vellesa... El retorn a la infància... Recordem allò més llunyà i oblidem allò més proper, potser per oblidar també que hi ha sempre una porta a punt d'obrir-se on apareixerà la mort amb un vestit de ball i se'ns endurà d'aquí, arrencant-nos de la mà de la nostra parella, abandonada enmig de la pista.. Etc, etc, etc... Una veritable joia per a qui sàpiga llegir allò que és perfecte.

Fitxa tècnica

Equip tècnic

Direcció i guió: Ingmar Bergman.

Producció: Pia Ehrnvall.

Fotografia: Raymond Wemmenlöv, Per-Olof Lantto, Sofi Stridh, Jesper Holmström i Stefan Eriksson.

Muntatge: Sylvia Ingemarsson.

Direcció artística: Göran Wassberg.

País: Suècia

Any: 2003.

Duració: 107 min.

Equip Artístic

Liv Ullmann (Marianne)

Erlend Josephson (Johan)

Börje Ahlstedt (Henrik)

Julia Dufvenius (Karin)

Gunnel Fred (Martha).

Filmografia (selecció)

1998

En presència d'un clown

1982

Fanny i Alexander

1980

De la vida de las marionetas

1978

Sonata de otoño

1972

Gritos y susurros

1966

Persona

1957

El séptimo sello

1957

La fresas salvajes